

Hvorfor får ikke alle søkere læreplass? En kunnskapsoversikt

Utdannings-
direktoratet

Forord

Selv om antallet læreplasser øker, og pilene ser ut til å peke i riktig retning, er det fortsatt mange søkere som ikke får læreplass. Dette er en utfordring som Utdanningsdirektoratet ønsker å se nærmere på. I denne oversikten har vi samlet kunnskap og erfaringer om hva som er hindringer for å få læreplass. Vi ser på både individuelle og strukturelle hindringer. Ved å se på flere forhold samtidig håper vi å forstå mer av hvorfor noen søkere ikke får læreplass, men også bidra til å nyansere noen påstander om mangelen på læreplasser.

Kjersti Flåten

Divisjonsdirektør

Innhold

1. Innledning.....	5
Økt politisk oppmerksomhet på yrkesfagene de siste årene.....	5
Fortsatt er det en stor gruppe søkere som ikke får læreplass.....	5
Fem hindringer for å få læreplass.....	5
2. Læreplasser i dag.....	7
Økning i andelen som søker læreplass.....	7
Flere får lærekontrakt.....	8
Andelen som får lærekontrakt varierer mellom fag og fylker.....	8
En del søkere får andre type kontrakter.....	10
Hva gjør søkerne som ikke får lærekontrakt?.....	10
Forskjeller i søkerens karaktergrunnlag og fravær.....	11
«Lærlingtetthet» sier noe om potensialet i en gitt bransje eller region.....	12
3. Ungdom har rett på videregående opplæring, men ingen har rett på læreplass.....	14
Hva er en kvalifisert søker til læreplass?.....	14
Bruk av alternativt Vg3 for de som ikke får læreplass.....	14
Kan vi innføre en lovfestet rett til læreplass?.....	15
4. Fylkeskommunenes fastsetting av utdanningstilbudet påvirker andelen som blir formidlet til læreplass.....	16
Er det samsvar mellom opplæringstilbudet og tilgjengelige læreplasser?.....	16
Yrkesopplæringsnemndas rolle i dimensjoneringsprosessen.....	16
Fylkeskommunens beslutningsgrunnlag.....	17
Vil bedre samsvar mellom skoleplasser og læreplasser gi alle søkere lærekontrakt?.....	17
5. Formidlingsprosessens betydning for læreplasser.....	18
Fylkeskommunens ansvar for formidlingsprosessen.....	18
Skolens ansvarsoppgaver varierer.....	19
Opplæringskontorenes rolle.....	19
Vil en bedre formidlingsprosess gi alle søkere lærekontrakt?.....	20
6. Fra elev til lærling og mulige hinder på veien.....	21
Hva kjennetegner ungdommene som ikke får lærekontrakt?.....	21
Ungdommens valg av lærefag er også med på å påvirke sjansen for å få læreplass.....	21
Elevens egeninnsats i søkeprosessen har betydning.....	22
Mange ulike historier om ungdom som strever med å få læreplass.....	22
Om å være moden for arbeidslivet.....	22
Noen trenger mer hjelp og personlig oppfølging.....	22
Praksis i skolen som springbrett til læreplass.....	22

Vil bedre kvalifisering gi alle søkere lærekontrakt?	23
7. Hvorfor tar noen bedrifter inn lærlinger og andre ikke?	24
Motiver for å bli lærebedrift	24
Bedrifter ønsker å rekruttere ny arbeidskraft	24
Ulik kultur og tradisjon i bransjene.....	24
Hvorfor noen bedrifter ikke tar inn lærlinger	25
Vil flere lærebedrifter gi alle søkere lærekontrakt?	25
8. Lærlingtilskuddets betydning for lære plasser	26
Om lærlingtilskuddet	26
Lærlingtilskuddet økte fra 2014	26
Økt tilskudd kan føre til flere lære plasser	27
Andre faktorer enn økonomi har også stor betydning.....	27
Tilskuddet betyr mer for offentlige virksomheter og små bedrifter	28
Betydningen av lærlingtilskuddet kan variere mellom fag og bransjer	28
Tilskuddet for lærlinger med særskilte behov oppleves som viktig	28
Vil økt tilskudd gi alle søkere lærekontrakt?.....	28
Forhold som ligger utenfor utdanningssystemet.....	29
9. Hvorfor får ikke alle søkere lære plass?	30
Dimensjonering av opplæringstilbud og formidlingsprosessen	30
Næringsstruktur og sysselsettingsnivå kan ikke forklare alle fylkesvise forskjeller	30
Ledige lære plasser, men ikke «riktige» søkere	30
Søkerne er ikke kvalifiserte eller klare for overgangen til lære	30
For få bedrifter tar inn lærlinger	30
Det er usikkert hvilken betydning lærlingtilskuddet har.....	31
10. Kildeliste	32

1. Innledning

I denne oversikten ser vi på ulike forhold som kan være til hinder for at en søker får læreplass. Vi ser på hindringer på individnivå, bedriftsnivå og på samfunnsnivå. Hvorfor en del søkere ikke får læreplass er en kompleks problemstilling som ikke har et enkelt svar. Flere faktorer kan være av betydning for hvorvidt den enkelte søker ikke lykkes i den kritiske overgangen fra skole til læreplass. For å kunne si noe om hva som kan gjøres er det derfor viktig å se faktorene i sammenheng.

Økt politisk oppmerksomhet på yrkesfagene de siste årene

Fag – og yrkesopplæring har de siste årene vært prioritert på den politiske dagsordenen. Regjeringen Solberg har blant annet innført en økning i lærlingtilskuddet, stimuleringsstilskudd til lærebedrifter og skjerpet kravet om bruk av lærlinger overfor bedrifter som vil vinne offentlige anbud. Regjeringen har også lansert en egen strategi for å øke antall lærlinger i statlige virksomheter. Det er også blitt innført et eget lærlingmerke som gjør det enklere for forbrukere å velge godkjente lærebedrifter med lærling.

I 2016 signerte partene i arbeidslivet og myndighetene en ny samfunnskontrakt for flere læreplasser. Dette er en forpliktende avtale mellom aktørene både lokalt og nasjonalt, hvor hovedmålet er at alle kvalifiserte søkere skal få tilbud om læreplass.

På fylkeskommunalt nivå har det de siste årene blitt prøvd ut en rekke tiltak. Det har blant annet blitt opprettet lokale nettverk for samarbeid mellom skoler og bedrifter, og det har vært et fokus på å rekruttere flere lærebedrifter. Mange fylkeskommuner har ansatt egne koordinatorene som jobber aktivt med lokale bedrifter og virksomheter. Tiltakene inkluderer også informasjonskampanjer, lokale tilskudd, bransjevise læreplassgarantier og egne kvalifiseringskurs til elever.

Fortsatt er det en stor gruppe søkere som ikke får læreplass

Til tross for stor innsats både nasjonalt og på fylkesnivå, er mangel på læreplasser fortsatt en av de største utfordringene i videregående opplæring. Ved utgangen av 2018 hadde 74 prosent av søkerne fått godkjent lærekontrakt. Selv om dette er den høyeste andelen som er registrert siden målingene startet i 2011, er det fortsatt en stor gruppe søkere som ikke får læreplass.

Fem hindringer for å få læreplass

I denne oversikten har vi undersøkt hva som er de største hindringene for flere læreplasser, sett fra ulike perspektiver. Ved hjelp av statistikk, forskning og innspill fra fylkeskommunene har vi kommet frem til fem overordnede hindringer for hvorfor ikke flere søkere får læreplass:

1. Antallet skoleplasser samsvarer ikke med tilgjengelige læreplasser
2. Samarbeidet i formidlingsprosessen er ikke godt nok
3. Søkerne oppleves ikke som kvalifiserte eller er ikke klare for overgangen til lære
4. Bedrifter har manglende motiver for å bli lærebedrift og ansette lærlinger
5. Bedriftene opplever rammevilkårene som lite gunstige eller inntaket av lærlinger påvirkes av andre faktorer i arbeidsmarkedet

Disse hindringene utdypes og begrunnes i denne oversikten.

Begrepsbruk

I denne oversikten tar vi i hovedsak for oss ordinære lærekontrakter og vi berører i liten grad andre ordninger som praksisbrevordningen og lærekandidatordningen. Oversikten omfatter hindringer som vil kunne påvirke både søkere med og uten ungdomsrett, men noen analyser inkluderer kun søkere med ungdomsrett. En lærebedrift er bedrifter, opplæringskontorer og offentlige virksomheter som er godkjent som lærebedrift. Vi omtaler alle som fagarbeidere med fagbrev, selv om dette kan være svenner med svennebrev.

2. Læreplasser i dag

Omtrent halvparten av søkerne til videregående opplæring velger et yrkesfaglig utdanningsprogram. Langt færre enn halvparten ender imidlertid opp med yrkeskompetanse. Det er ulike grunner til det, men vi vet at mange yrkesfagelever avbryter den utdanningen de har startet på i overgangen fra skole til læreplass. Hva vet vi om hvor mange som søker læreplass og hvor mange som får ønsket sitt oppfylt?

Økning i andelen som søker læreplass

Stadig flere velger yrkesfag på videregående og flere søker læreplass. I hele landet har antallet søkere til læreplass økt med over 4600 siden 2011, som tilsvarer en økning på 19 prosent.

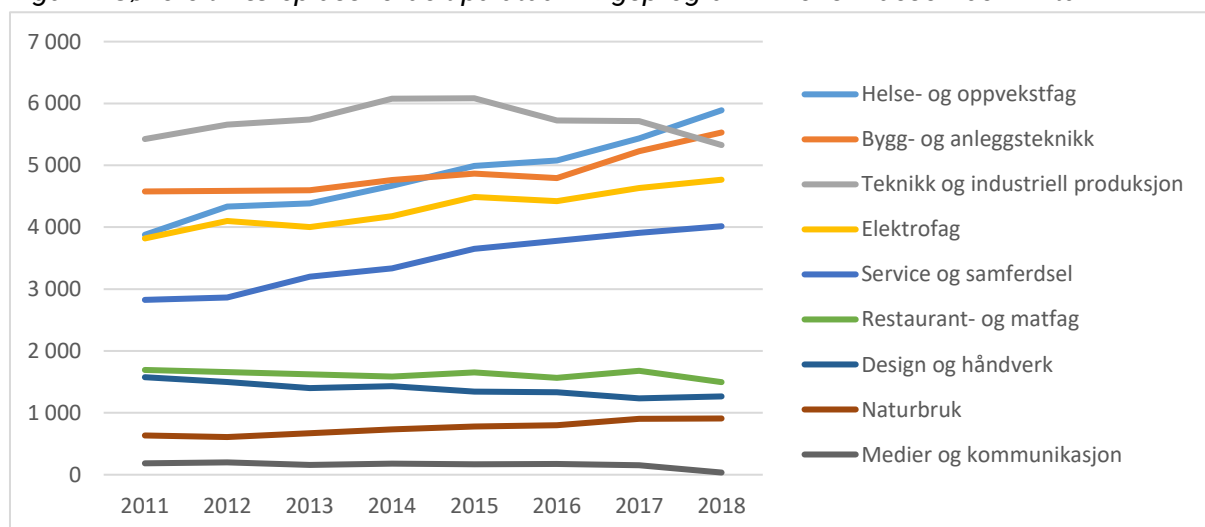
Om tallene

I disse tallene er alle søkere med læreplass på førsteønske inkludert, uavhengig av om de vurderes som kvalifiserte eller ikke. Det betyr også at søkere som ved et senere tidspunkt har trukket søknaden, takket nei eller ikke svart på tilbud om plass, er inkludert. De som har skaffet seg læreplass på egenhånd, og de som har søkt skoleplass men likevel fått læreplass, er lagt inn som søkere.

Tallene inkluderer alle lærekontrakter som har startet og blitt godkjent mellom 1. januar og 31. desember 2018. Statistikken inkluderer kun kontrakter som er blitt godkjent av fylkeskommunene, og viser altså ikke hvor mange som er formidlet til læreplass.

Den største økningen av søkere til læreplass finner vi innen utdanningsprogrammene helse- og oppvekstfag, service og samferdsel, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag. Design og håndverk, restaurant- og matfag og teknikk og industriell produksjon har hatt en nedgang i antallet søkere til læreplass siden 2011.

Figur 1. Søkere til læreplass fordelt på utdanningsprogram*. Per 31. desember. Antall.

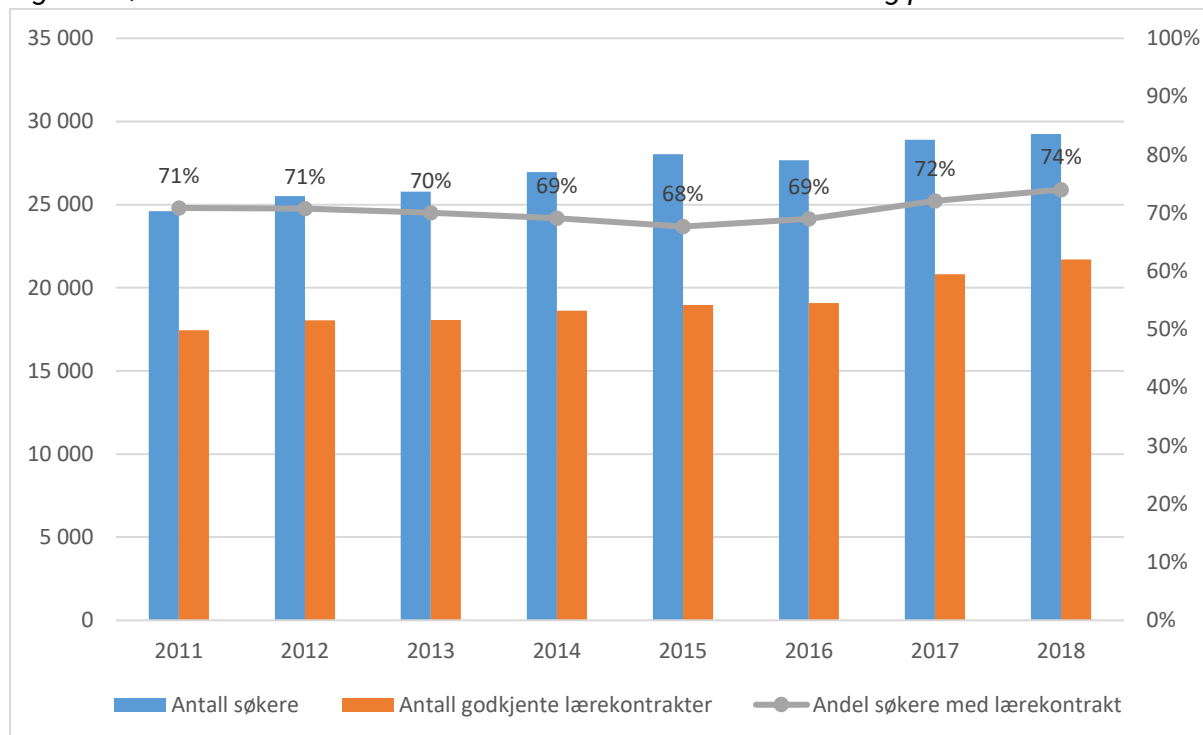
*Medier og kommunikasjon ble skoleåret 2016-2017 et studieforberedende utdanningsprogram, med en trinnvis innføring av de nye tilbudene.

Kilde: udir.no/statistikk

Flere får lærekontrakt

Samtidig som flere søker læreplass er det også flere som får en lærekontrakt innen utgangen av året de søker. I 2018 fikk 74 prosent av søkerne en godkjent lærekontrakt. Det er den høyeste andelen som er registrert siden målingene startet i 2011.

Figur 2. Søkere som har fått lærekontrakt. Per 31. desember. Antall og prosentandel

Kilde: udir.no/statistikk

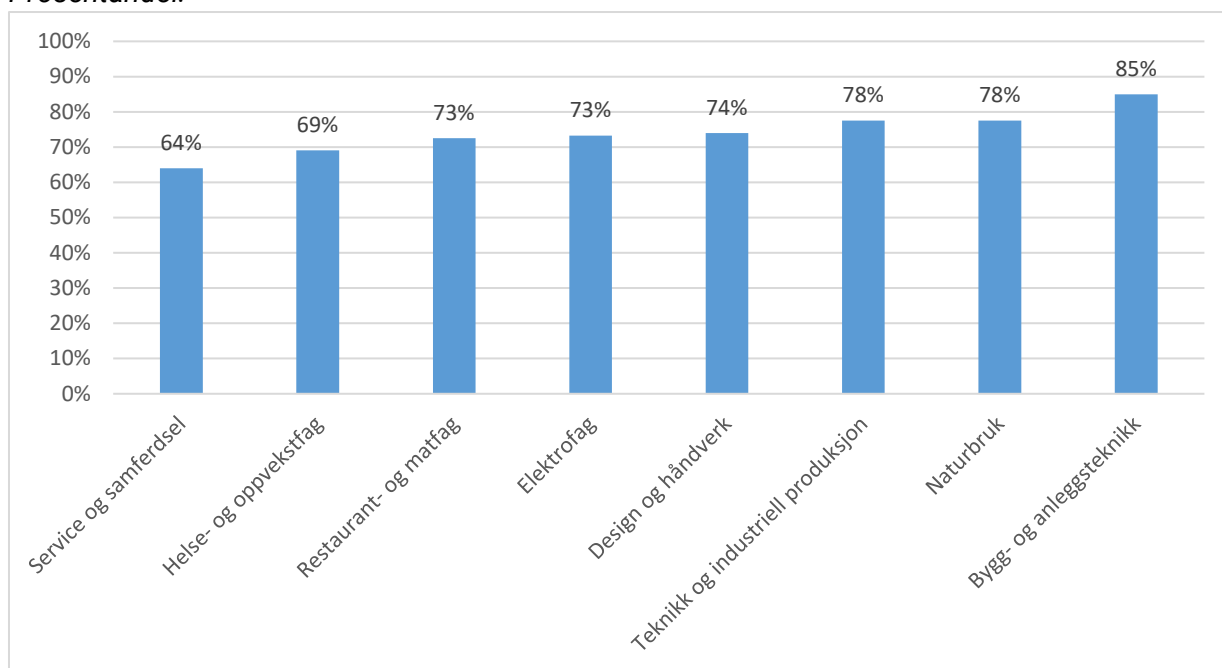
Selv om flere får lærekontrakt, er det fortsatt en del søkere som står uten læreplass. 7500 søkere til læreplass sto uten en godkjent lærekontrakt ved utgangen av 2018. Det er nesten 400 flere enn til samme tid i 2011. Nærmere 5 200 av disse har lovfestet rett til videregående opplæring (ungdomsrett).

Andelen som får lærekontrakt varierer mellom fag og fylker

Det er variasjoner i andelen som får læreplass både i de ulike utdanningsprogrammene og i de ulike fylkene. Det var flest søkere innen bygg- og anleggsteknikk som hadde fått godkjent lærekontrakt innen utgangen av 2018. Her fikk 85 prosent av søkerne læreplass. Andelen som fikk læreplass var lavest innenfor service og samferdsel med 64 prosent (udir.no/statistikk).

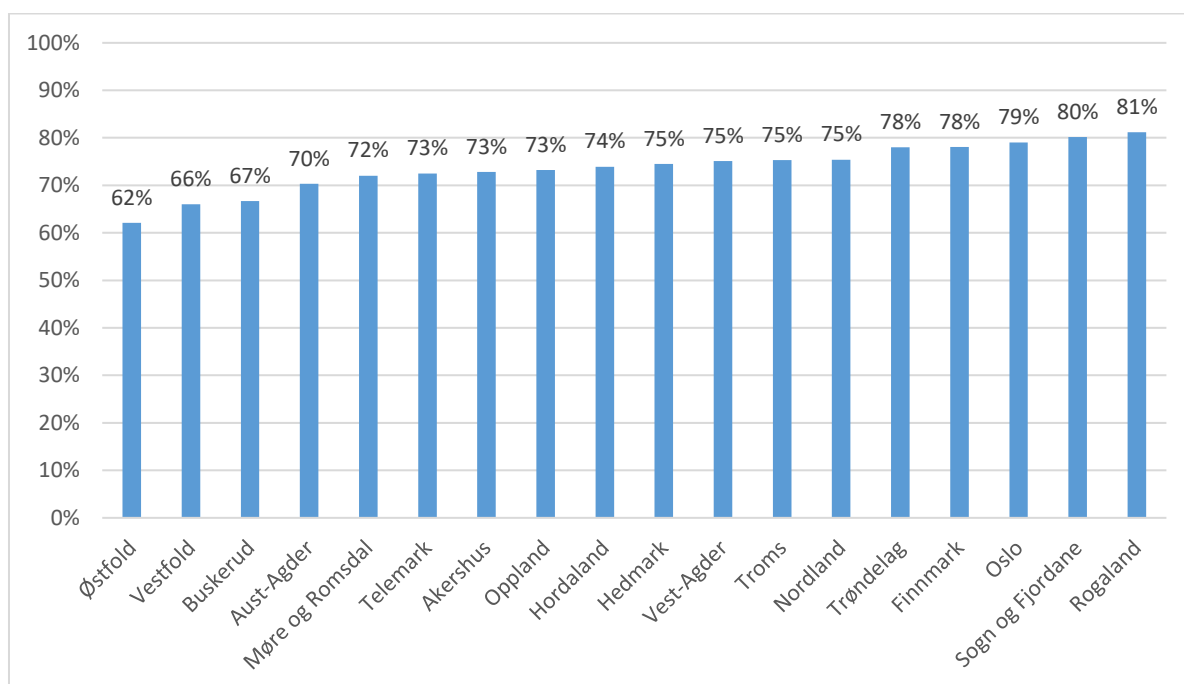
Figur 3. Søkere som har fått lærekontrakt fordelt på utdanningsprogram. 31. desember 2018. Prosentandel.

Kilde: udir.no/statistikk

Også fylkesvis er det forskjeller i hvor stor prosentandel av søkerne som får læreplass. Andelen er høyest i Rogaland hvor 81 prosent fikk lærekontrakt innen utgangen av 2018. Østfold hadde den laveste andelen med 62 prosent. Det er altså 19 prosentpoeng forskjell mellom Østfold og Rogaland i andelen søkere som fikk læreplass (udir.no/statistikk).

Figur 4. Søkere som har fått lærekontrakt fordelt på fylke. 31. desember 2018. Prosentandel.

Kilde: udir.no/statistikk

Det er også store fylkesforskjeller innen hvert utdanningsprogram og lærefag. For eksempel fikk 91 prosent av søkerne til bygg- og anleggsteknikk i Vest-Agder læreplass, mens 69 prosent fikk det i Østfold. Det er tilsvarende forskjeller innen de fleste utdanningsprogram.

Tabell 1. Søkere som har fått lærekontrakt fordelt på fylke og utdanningsprogram.
31. desember 2018. Prosent.

	Bygg- og anleggsteknikk	Design og håndverk	Elektrofag	Helse- og oppvekstfag	Naturbruk	Restaurant- og matfag	Service og samferdsel	Teknikk og industriell produksjon
Akershus	82,2	74,4	75,5	66,9	74	65,8	66,8	80,8
Aust-Agder	83,2	32,4	86	64,9	66,7	60,6	55	82,1
Buskerud	79,1	60	70,6	65,6	73,6	50,7	55,1	64,3
Finnmark	87,6	71,4	71,4	80	85	80,4	67,1	78,4
Hedmark	84,1	54,9	80	75,1	66,7	72,6	62,1	73,4
Hordaland	86,8	80,2	65,1	71,8	77,8	82,4	63,9	73,3
Møre og Romsdal	81,2	71,3	67,1	61,1	83,1	62,5	63,9	80,2
Nordland	80,8	66,7	67,8	74,1	88,7	72,6	72,4	76,9
Oppland	82,3	72,4	74,2	71,6	71	62,7	65,7	74,1
Oslo	90,9	88	74,8	67,3	100	89,1	72,8	78,8
Rogaland	90,5	76,5	76,6	81,7	80	73,1	71,7	84,1
Sogn og Fjordane	84,9	85,7	86,6	77,9	85,4	64,7	60,6	86
Telemark	88,4	80	77,6	63,6	66,7	55,6	62	72,6
Troms	78,2	65	82,6	70,7	92	83,2	68,5	70,6
Trøndelag	87,6	76,5	79,9	72,3	77,7	73,8	61,8	80,9
Vest-Agder	91,2	81,1	74,5	65,5	33,3	75,7	59,3	79,1
Vestfold	83,5	82,5	69,6	51,3	54,8	62,8	55,8	73,5
Østfold	69,4	65,4	57,1	63,7	48,6	52,2	49,1	71,7

Kilde: [Udir.no/statistikk](http://udir.no/statistikk)

En del søkere får andre type kontrakter

Selv om mange søkere står uten læreplass, betyr ikke det at de er utenfor videregående fagopplæring. En del søkere starter i alternativer til lærekontrakt. Av søkerne til læreplass i 2018 fikk 3 prosent en opplæringskontrakt og 3 prosent startet fagopplæring i skole (alternativt Vg3) innen utgangen av året. Det vil si at totalt 8 av 10 søkere enten fikk lærekontrakt, opplæringskontrakt eller startet fagopplæring i skole i 2018. Det er stor forskjell mellom fylkene i bruken av alternativer til lærekontrakt (udir.no/statistikk).

Hva gjør søkerne som ikke får lærekontrakt?

Tidligere analyser av søkere med ungdomsrett viser at en stor del av søkerne uten læreplass er i annen aktivitet ([Utdanningsdirektoratet 2014](#), [Utdanningsspeilet 2018](#)).

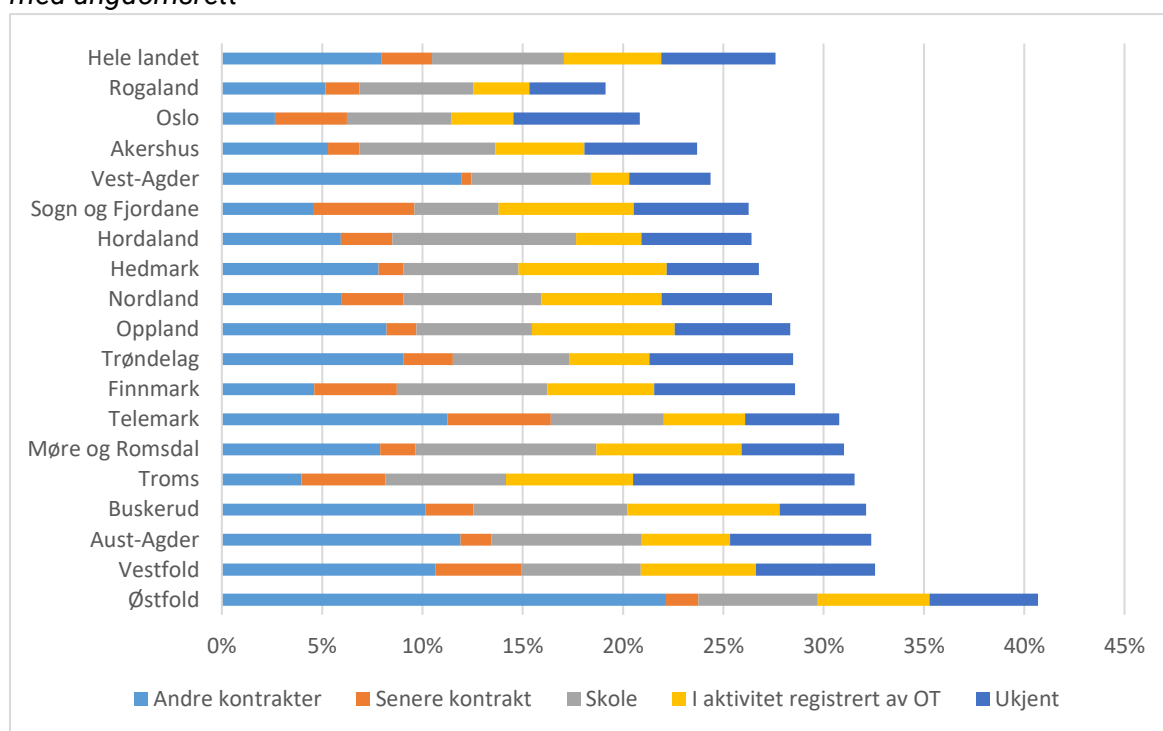
I 2017 var det 20 000 søkere til læreplass med ungdomsrett. Per 31. desember hadde 5 520 av disse ikke fått godkjent lærekontrakt. I figur 5 har vi tatt utgangspunkt i denne gruppen og sett på hvilken aktivitet de var i frem til juni 2018.

En del ungdommer som søkte læreplass i 2017 var i annen videregående opplæring våren etter (figur 5). 8 prosent hadde fått andre alternative kontrakter, og hadde enten startet som lærekandidat eller i fagopplæring i skole. 3 prosent av søkere fikk en kontrakt ved et senere tidspunkt, og hadde startet som lærling eller lærekandidat før juni 2018. 7 prosent hadde startet i videregående skole eller tok fag som privatist. Dette er søkere som enten ikke fikk

læreplass, takket nei til fagopplæring i skole eller ombestemte seg etter å ha søkt. Vi ser også at en del søkere var i aktivitet gjennom oppfølgingstjenesten.

I hele landet var det likevel 6 prosent av søkerne vi ikke vet hva gjorde skoleåret 2017-2018. Dette utgjør 1100 av søkerne med ungdomsrett. Vi vet lite om denne gruppen søkere, hva de gjør og om de potensielt står i fare for å falle fra. Et spørsmål er også om søkerne uten læreplass anses som kvalifiserte av fylkeskommune og bedrift. Og ønsker søkerne som er i annen aktivitet seg egentlig en læreplass fremfor det tilbudet de har startet på?

Figur 5. Søkere uten godkjent lærekontrakt innen 31. desember 2017. Prosent av alle søkere med ungdomsrett

Kilde: Utdanningsdirektoratet

Hva søkerne uten læreplass gjorde våren etter de søkte varierer mellom fylkene. Også her ser vi at det er stor forskjell i omfanget av andre kontrakter, opplæringskontrakt eller fagopplæring i skole. Det er også forskjeller i andel søkere vi ikke vet hva gjorde. Rogaland har lavest andel i ukjent aktivitet med 4 prosent, mens i Troms var 11 prosent av søkerne i ukjent aktivitet våren etter de søkte læreplass. Tilbudet ser altså ut til å variere mye fra fylke til fylke.

Forskjeller i søkerens karaktergrunnlag og fravær

Andelen søkere som får lærekontrakt varierer mellom fylker og fag. Vi vet ikke hva disse forskjellene skyldes, men vi vet at det generelt er noen forskjeller mellom utdanningsprogram og fylker når det gjelder elevenes karaktergrunnlag og fravær (udir.no/statistikk). Søkergrunnlaget kan altså være forskjellig. Søkergrunnlaget i ulike utdanningsprogram og fylker, ser likevel ikke ut til å kunne forklare hvorfor det er så store forskjeller i andelen som får lærekontrakt.

Her tar vi utgangspunkt i søkere med ungdomsrett høsten 2016 og 2017. For disse søkerne har vi hentet informasjon om fravær og karakterer fra Vg2. Tallene inkluderer elever med elevstatus E (elever) og elevstatus A (enkeltvedtak om spesialundervisning). Elever som har mindre enn 10 karakterpoeng og/eller har en kursprosent som ikke er mellom 80 og 120, er ikke med i analysen. Kursprosent viser til hvor stor andel av programområdet eleven har tatt. Totalt er 35 448 søkere inkludert i analysen.

For eksempel har søkerne til bygg- og anleggsteknikk i snitt færre karakterpoeng enn søkerne til elektrofag og design og håndverk. Likevel får en betydelig høyere andel av søkerne til bygg- og anleggsteknikk læreplass.

Tabell 2. Søkere til læreplass i 2016 og 2017, fordelt på utdanningsprogram. Gjennomsnittlig karakterpoeng, gjennomsnittlig fravær og andel med godkjent lærekontrakt per 31. desember.

	Karakterpoeng søkere	Fraværsprosent søkere	Søkere med godkjent lærekontrakt
Bygg- og anleggsteknikk	36,3	5 %	81 %
Helse- og oppvekstfag	37,2	7 %	77 %
Restaurant- og matfag	35,9	5 %	74 %
Teknikk og industriell produksjon	37,4	4 %	73 %
Naturbruk	35,9	5 %	71 %
Service og samferdsel	35,9	7 %	68 %
Elektrofag	40,9	3 %	67 %
Design og håndverk	37,0	8 %	65 %
Alle utdanningsprogram	37,5	5 %	73 %

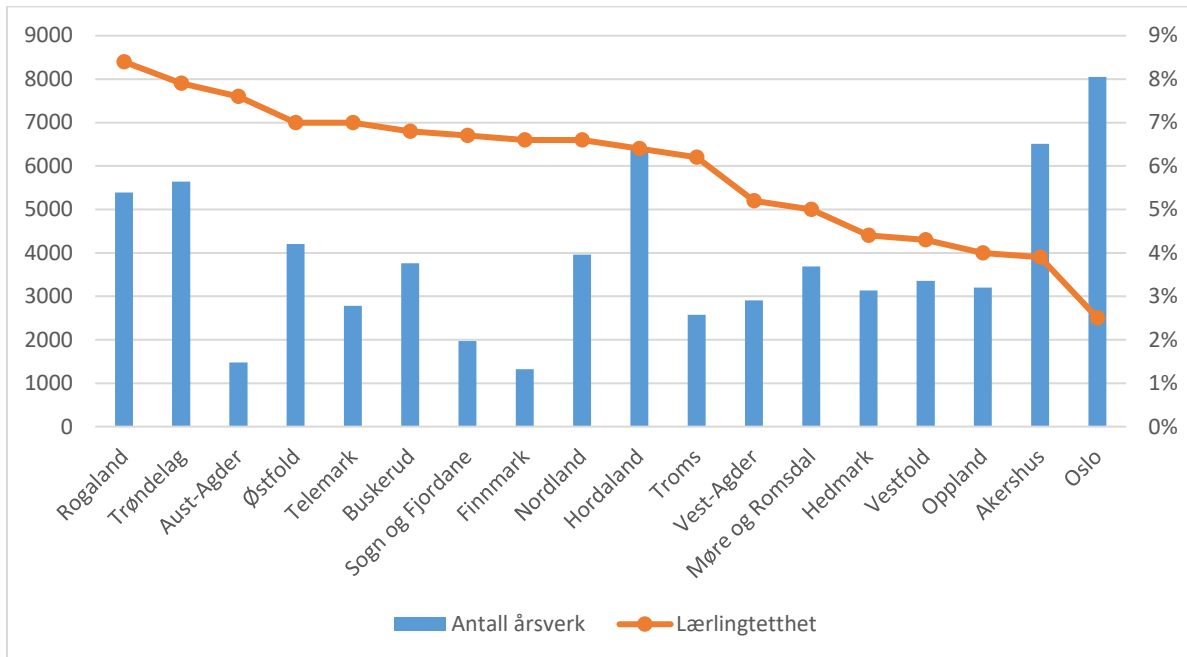
Kilde: Utdanningsdirektoratet

Det er mindre forskjeller i søkerne karakterer og fravær i de ulike fylkene. 3,7 karakterpoeng skiller Østfold, der søkerne har færrest karakterpoeng i snitt, og Rogaland der søkerne har flest karakterpoeng. Drøyt 2 prosentpoeng skiller søkerne fravær i Rogaland, som i snitt har lavest fravær, og Vestfold som har høyest gjennomsnittlig fravær. Rogaland, der mange får læreplass, er altså fylket der søkerne i snitt har flest karakterpoeng og lavest fravær. Likevel ser vi heller ikke for fylkene en tydelig sammenheng mellom søkergrunnlaget og andelen som får læreplass. Selv om andre kjennetegn ved søkermassen kan ha betydning, vet vi at det ikke forklarer alle forskjeller mellom utdanningsprogram og fylker. Andre faktorer spiller også inn.

«Lærlingtetthet» sier noe om potensialet i en gitt bransje eller region

Ved å se på lærlingtettheten i en viss bransje eller region, får vi et bilde av hvor godt potensialet for flere lærebedrifter og læreplasser er utnyttet. Med lærlingtetthet mener vi andel lærlinger i forhold til antall sysselsatte i næringen eller bransjen. Nedenfor er et eksempel som viser de fylkesvise forskjellene i lærlingtetthet i helsearbeiderfaget.

Figur 6. Lærlingtetthet i helsearbeiderfaget, fordelt på fylke. Antall årsverk og lærlingtetthet. Per 12.03.2019

Kilde: Finnlærebedrift.no

Søylene viser størrelsen på arbeidsmarkedet som antall årsverk i helsearbeiderfaget. Den oransje linjen viser lærlingtettheten, det vil si andel lærlinger. Rogaland har utnyttet potensialet i markedet for helsefagarbeidere best, hvor lærlingtettheten er 8 prosent. Oslo har lavest lærlingtetthet, med 3 prosent. I 2018 fikk 84 prosent av søkerne til helsearbeiderfaget i Rogaland en lærekontrakt, mens i Oslo var det tilsvarende 61 prosent.

Riksrevisjonen (2016) fant at ingen fylker per 2014 hadde en næringsstruktur eller et sysselsettingsnivå som i betydelig grad forverret eller forbedret vilkårene for å formidle søkerne til læreplass. Næringsstruktur og arbeidsledighet kan altså ikke forklare alle forskjeller i andelen som får læreplass, og det tyder på at fylkeskommunene i ulik grad klarer å utnytte potensialet for læreplasser innen de ulike næringene. Samtidig vet vi at konjunktursvingninger ofte får store konsekvenser for inntak av lærlinger i private bedrifter, noe vi så tydelig eksempel på i Rogaland under nedgangen i oljebransjen i 2015 og 2016 (se for eksempel udir.no/statistikk).

3. Ungdom har rett på videregående opplæring, men ingen har rett på læreplass

Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende har etter søknad rett til tre års videregående opplæring. Det vanligste opplæringsløpet i fagopplæringen, er to år i skole og to år i lærebedrift (2+2-modellen). Selv om ungdom har rett på videregående opplæring, har de ikke rett til læreplass. Søkere som ikke har fått læreplass skal få tilbud om å fullføre opplæringen sin i skole (alternativ Vg3).

Søkernes rett og fylkeskommunens plikt

Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende har rett til tre års heltids videregående opplæring. Søkere har rett til inntak til ett av tre alternative utdanningsprogram på Vg1 som de har søkt på, og til to års videregående opplæring innenfor utdanningsprogrammet. Fylkeskommunen har en tilsvarende plikt til å innfri søkerens rett. Fylkeskommunen har en plikt til å formidle personer med ungdomsrett til lærebedrifter i eget eller et annet fylke som fylkeskommunen har inngått avtale om læreplass med. Dersom fylkeskommunen ikke kan formidle til læreplass, skal eleven få tilbud om opplæring i skole. Ofte omtalt som alternativt Vg3 i skole.

Hva er en kvalifisert søker til læreplass?

[Samfunnskontrakten for flere læreplasser](#) har som mål at alle kvalifiserte søkere skal få læreplass. Det finnes imidlertid ikke en nasjonal definisjon på hva en kvalifisert søker til læreplass er. Hovedregelen om inntak til neste nivå er at søkeren har bestått alle fagene som det fremgår av fag- og timefordelingen at søkeren skal ha på for eksempel Vg2 for å være kvalifisert til inntak til Vg3.

Det gjelder unntak for søkere som ikke oppfyller disse vilkårene. Det er mulig å ta inn søkere som har *faglige forutsetninger* for å følge opplæringsåret på neste nivå. Dette kan være søkere som ikke har bestått i alle fag. Det er fylkeskommunen som har ansvaret for denne vurderingen. Fylkeskommunene skal vedta en lokal forskrift for inntak til videregående opplæring og formidling til læreplass. Et eksempel kan være en elev som har bestått i alle programfag, men som ikke har bestått i inntil to av fellesfagene. Det er viktig å være oppmerksom på at dette ikke nødvendigvis er sammenfallende med hva bedriftene selv mener er en kvalifisert søker. Bedriftene velger selv hvem de vil ta inn som lærlinger. Noen bedrifter kan vektlegge karakterer høyt, mens andre synes grad av motivasjon og mengde fravær er viktigere.

Bruk av alternativt Vg3 for de som ikke får læreplass

Elever har rett på videregående opplæring, men de har ikke rett på læreplass. En liten andel av elevene som starter på yrkesfaglig studieretning begynner på alternativ Vg3 hvor eleven kan fullføre opplæringen sin i skole. Tradisjonelt har ikke denne ordningen blitt verdsatt like høyt som et fagbrev som er fullført i lærebedrift (Aspøy og Nyen 2015). Stoltenbergutvalget (NOU 2019:3) peker på at alternativ Vg3 er for lite attraktiv for sterke søkere med høye karakterer og lavt fravær, og for lite motiverende for elever som har lave karakterer og høyt fravær.

Selv om alternativ Vg3 i skole i mange tilfeller blir negativt vurdert, så kan dette også i noen tilfeller være et godt alternativ. Blant annet velger en stor andel elever innenfor fag som medie- og kommunikasjon og gullsmed alternativ Vg3 fremfor å søke om læreplass

(Utdanning.no). For elever som synes overgangen til læreplass er utfordrende, kan Vg3 i skole være en trygg arena både for opplæring og for videre søkning til læreplass. Her kan de få en mer praktisk erfaring enn i Vg1 og Vg2, samtidig som de får en mer tilpasset og «mykere» opplæring enn de møter ute i bedrift ([Utdanningsspeilet 2018](#)).

Kan vi innføre en lovfestet rett til læreplass?

Det at elever risikerer å stå uten læreplass etter to år i skole, er en utfordring ved dagens videregående opplæring som blant annet Liedutvalget (NOU 2018:15) og Stoltenbergutvalget (NOU 2019:3) peker på i sine utredninger.

Utdanningsdirektoratet har tidligere utredet konsekvensene av å lovfeste en rett til læreplass (Utdanningsdirektoratet 2011). Konklusjonen var den gang at det å tenke seg et system hvor en lærling har et rettskrav på å bli ansatt i en bedrift, vil oppleves som urimelig inngripende for bedriftene. Stoltenbergutvalget foreslår i sin utredning om kjønnsforskjeller i skolen å lovfeste rett til læreplass for elever som fullfører Vg2 yrkesfag (NOU 2019:3). Retten skal være mulig å gjennomføre ved at fylkeskommunene inngår opsjonskontrakter med lærebedrifter to år frem i tid for minst halvparten av elevene som starter på Vg1 yrkesfag.

Bransjevise og lokale læreplassgarantier

En del bransjer gir garanti om læreplass til søkere som oppfyller visse kriterier. Følgende kriterier er et eksempel fra Oslo, som gjelder for elever som søker læreplass i betongfaget, tømmerfaget, malerfaget og murerfaget:

- Alle fagene må være bestått
- Karakteren 3 eller høyere i programfagene
- Gjennomført yrkesfaglig fordypning i godkjent lærebedrift. Minimum 2 uker i Vg2
- Vise motivasjon og interesse for lærefaget ved et intervju ved slutten av Vg2 og være aktiv søker til læreplass

4. Fylkeskommunenes fastsetting av utdanningstilbudet påvirker andelen som blir formidlet til lære plass

Samsvaret mellom antallet skoleplasser og antallet tilgjengelige lære plasser har betydning for hvor stor andel som får lære plass. Dersom det opprettes for mange skoleplasser i forhold til tilgjengelige lære plasser, kan elevene risikere å ikke få lære plass etter Vg2.

Hva er dimensjonering?

Fylkeskommunen skal dimensjonere opplæringstilbudet ut fra nasjonale mål, søkerens ønsker og samfunnets behov for videregående opplæring. Det innebærer at fylkeskommunen selv velger hvilke utdanningsprogrammer de tilbyr, så lenge elevene får oppfylt sin rett. Fylkeskommunens dimensjonering av utdanningstilbudet følger i hovedsak en slik plan:

- Fylkeskommunen lager forslag til tilbudsstruktur basert på søkning, erfaring, behov i arbeidslivet, tilgjengelige ressurser, statistikk og innspill fra ulike aktører
- Fylkeskommunen innhenter uttalelse fra yrkesopplæringsnemnda og andre aktører
- Forslaget revideres etter innspillene
- Fylkeskommunen legger forslaget fram for fylkestinget
- Fylkestinget vedtar forslaget

Det er ikke utarbeidet nasjonale retningslinjer for fylkeskommunens dimensjonering. Saksbehandlingen og hvilke forhold som vektlegges vil derfor variere.

Er det samsvar mellom opplæringstilbudet og tilgjengelige lære plasser?

Riksrevisjonen (2016) peker på at opplæringstilbudet og formidlingen av søkere til lære plasser ikke i tilstrekkelig grad er tilpasset behovet for arbeidskraft. Det innebærer at det opprettes skoleplasser hvor det er usikkert om det er tilgjengelige lære plasser når eleven er ferdig med Vg2. Samlet sett finnes det ledige lære plasser, samtidig som mange søkere ikke får lære plass i faget de søker. Riksrevisjonen mener at dette skyldes at mange fylkeskommuner vektlegger eleverens ønsker mer enn rekrutteringsbehovet i arbeidslivet.

Fylkeskommunene vektlegger elevenes ønsker i dimensjoneringsprosessen. Over en tredjedel av fylkeskommunene prioriterer å innfri elevenes førstevalg ved inntak til Vg1 (Federici m.fl. 2017). 92 prosent av søkerne til skoleplass fikk tilbud om plass etter fylkeskommunes førsteinntak i 2018 (udir.no/statistikk). 85 prosent av søkerne fikk tilbud om sitt førsteønske. Muligheten til å innfri elevenes andre- og tredjevalg blir dermed i mindre grad utnyttet.

Yrkesopplæringsnemndas rolle i dimensjoneringsprosessen

Yrkesopplæringsnemnda består hovedsakelig av representanter fra arbeidslivet og potensielle lære bedrifter. Nemnda har en viktig rolle i dimensjoneringsprosessen med å kunne forutsi arbeidslivets behov, og innenfor hvilke utdanningsprogram det er sannsynlig å finne lære plasser i fremtiden. Flertallet, 12 av 14 fylkeskommuner, oppgir at yrkesopplæringsnemndas anbefalinger vektlegges i stor grad når skoletilbudet skal dimensjoneres (Federici m.fl. 2017). Til tross for dette har tidligere studier (Riksrevisjonen

2016, NIFU 2015) vist at involveringen ofte skjer sent i prosessen, og at nemnda selv opplever å ha lite reell innflytelse og status. Dette fører til at fylkeskommunen kan gå glipp av viktige vurderinger fra arbeidslivet når opplæringstilbudet skal fastsettes.

Fylkeskommunens beslutningsgrunnlag

De ulike fylkeskommunene kan vektlegge ulike aspekter i dimensjoneringsprosessen, og mange fylkeskommuner opplever at det er vanskelig å innhente tilstrekkelig informasjon (Waagene m.fl. 2017). Noen forhold som er relevante i vurderingen er:

- Elevenes søkning: Hvor mange som søker på de ulike utdanningsprogrammene.
- Statistikk og tallmateriale: Dimensjoneringsverktøyet, uttalelser fra bransjeorganisasjoner, yrkesopplæringsnemnda, statistikk, AKU-undersøkelser, kompetansebarometer.
- Økonomi: Mange yrkesfaglige tilbud er kostbare. I 2017 kostet et utdanningsprogram i gjennomsnitt 98 500 kroner per elev. Det dyreste utdanningsprogrammet, naturbruk, koster nærmere 158 500 kroner per elev, mens studiespesialisering koster 65 400 per elev ([Utdanningsspeilet 2018](#)).
- Skolelokaler: Mange av de yrkesfaglige tilbud krever verksteder og utearealer. Dette gir behov for investeringer eller leieavtaler.
- Lærerressurser: Yrkesfaglige utdanningstilbud krever kvalifiserte lærere. Muligheter for å rekruttere kvalifisert personell, eller sysselsetting av allerede ansatt personell.
- Lokalpolitiske hensyn: Ønske om desentraliserte utdanningstilbud.

Utdanningsdirektoratet har utviklet [et dimensjoneringsverktøy for fylkeskommunen](#), for å lette dimensjoneringsprosessen i håp om å få et bedre samsvar mellom elever som går ut av Vg2 og behovet for læreplasser.

Vil bedre samsvar mellom skoleplasser og læreplasser gi alle søkere lærekontrakt?

Selv om bedre samsvar mellom skoleplasser og læreplasser vil øke muligheten for at søkerne får lærekontrakt, vil ikke problemet være løst. En erfaringssamling med fylkeskommunene viste at selv om det er tilgjengelige læreplasser, så er det ikke alltid søkerne vurderes som kvalifiserte eller klare for overgangen til arbeidslivet. Læreplassene blir dermed ubesatte, eller bedriften rekrutterer ufaglærte eller andre yrkesgrupper.

Eksempel på god og dårlig dimensjonering

Et eksempel på en riktig dimensjonering ut fra antallet læreplasser kan være flyfagene. Her er det inngått en samarbeidsavtale mellom fylkeskommunene, Fellesforbundet og NHO Luftfart, blant annet for å sikre riktig dimensjonering.

Hvert år får om lag 200 elever fagopplæring i skole (alternativt Vg3) i elektrofag, og flere fylkeskommuner ser ut til å ha dette som et fast tilbud. Dette kan være eksempel på feildimensjonert skoletilbud.

5. Formidlingsprosessens betydning for læreplaner

Arbeidet fylkeskommunene gjør med å skaffe læreplaner til søkerne omtales som formidlingsprosessen. Fylkeskommunen har det formelle hovedansvaret i formidlingsprosessen. Det er likevel mange aktører som samarbeider og som har et ansvar for at det formidles kontakt mellom elev og lærebedrift og at lærekontrakt inngås. De mest sentrale aktørene i tillegg til bedriftene er gjerne skolene og opplæringskontorene. Formidlingen er avhengig av at sentrale aktører bidrar i prosessen. Ofte vil dette avhenge av relasjoner og nettverksarbeid. Manglende samarbeid mellom aktører som fylkeskommune, skole og opplæringskontor kan være et hinder for elevens mulighet til å få læreplan.

Slik foregår formidlingsprosessen

Formidlingsprosessen kan deles inn i fire faser; forberedelse, markedsfasen, aktiv formidling og utsortering (Høst m.fl. 2014):

- *Forberedelsesfasen* varer fra januar til mars. Forberedelsene handler om å gjøre elevene klare til å søke læreplan og ha kontakt med lærebedriftene.
- *Markedsfasen* starter i mars. Da åpner de fleste VIGO, og kontrakter kan inngås. En stor andel av søkerne får læreplan i denne perioden.
- *Aktiv formidlingsfase* starter i mai. Da jobbes det mer på individnivå og det gjøres aktive tiltak for å koble enkeltsøkere med enkeltbedrifter. I denne fasen er også fylkeskommunen ansvarlig for å ta kontakt med søkere som ikke har fått plass, og hjelpe dem i formidlingsprosessen.
- *Utsorteringsfasen* er den siste fasen, og varer fra august til november. I denne fasen avsluttes årets formidlingsprosess.

Fylkeskommunens ansvar for formidlingsprosessen

Når elevene har fullført to år i skole må de søke om læreplan for å fullføre opplæringen mot fag- eller svennebrev. Elevene registrerer sine ønsker for læreplan i VIGO. Bedrifter som ønsker lærlinger registrerer seg også i VIGO. På denne måten kan det opprettes kontakt mellom elev og bedrift. Formidling av kontakt skjer også på andre måter og arenaer. Blant annet brukes databasene *finnlærebedrift.no* og *vilbli.no*. Mange lærebedrifter lyser ut læreplaner som en ordinær stillingsutlysning på *finn.no*, *nav.no* og lignende. Noen elever får læreplan ved at de tar direkte kontakt med en bedrift som de ønsker å ha læretiden sin i. Andre elever får læreplan gjennom sitt eget eller skolens nettverk.

Hva er VIGO Bedrift og Finn lærebedrift?

VIGO bedrift: VIGO bedrift er et kommunikasjonsnettsted mellom lærebedrifter, opplæringskontor og fylkeskommuner. Der finnes blant annet informasjon om formidling av lærlinger, lærekandidater, kontraktsforhold, tilskudd og rapportering. Se www.vigobedrift.no

FINN LÆREBEDRIFT: På finnlarebedrift.no kan du søke etter relevante lærebedrifter i hele landet. Du kan også finne nøkkeltall for området og fag. Se <https://utdanning.no/finnlarebedrift>

VILBLI: På vilbli.no kan elevene lese om de ulike utdanningsprogrammene innenfor fag – og yrkesopplæring. Siden inneholder også en oversikt over studiesteder i de ulike fylkeskommunene og hvordan eleven kan gå frem for å søke. Vilbli.no er nyttig både for elever som skal søke opptak til videregående opplæring og for søkere til lære plass. Se <https://www.vilbli.no/nb/nb/no>

Skolens ansvarsoppgaver varierer

Skolen har ansvar for elevene når de får opplæring i skole. De har ikke oppgaven med å sikre elevene lære plass etter Vg2. I enkelte fylkeskommuner har likevel de videregående skolene fått oppgaver som omfatter hele det fireårige opplæringsløpet for yrkesfag. De har blant annet fått et større ansvar for kontakt med lærebedrifter, for formidlingen av søkere og for gjennomføringen av Vg3 fagopplæring i skole. Målet er å gi skolene sterkere insentiv til å få elevene ut i praksis underveis i opplæringen i skole, men også at arbeidet med formidling av søkere til lære plass skal begynne tidligere i Vg2. På disse skolene har også faglærerne en mer sentral rolle i arbeidet med å formidle egne elever (Riksrevisjonen 2016).

Opplæringskontorenes rolle

Opplæringskontorene har ikke et formelt lovpålagt ansvar i formidlingsprosessen. Likevel bidrar de i stor grad i formidlingsprosessen. Flere fylkeskommuner påpeker at antallet lærlinger ville vært lavere uten opplæringskontorene (erfaringssamling 2018).

Opplæringskontorene rekrutterer lærlinger til sine medlemsbedrifter, hjelper lærling og bedrift med å inngå lærekontrakt og følger opp lærlingene i læretiden.

Opplæringskontorene har ofte mulighet til å være tettere på både lærlinger og bedrifter enn det fylkeskommunen selv har kapasitet til. Representanter fra opplæringskontorene mener at den tette kontakten med medlemsbedriftene gjør at de vet hva som kreves av lærlingen og hva bedriftene ønsker. Dette legger til rette for en god overgang mellom skole og arbeidsliv. Opplæringskontorene kan også gi skolene den informasjonen som de trenger om de ulike yrkene (Proba 2016). Opplæringskontorene representerer også et fellesskap mellom lærebedriftene lokalt, som gjør at opplæring i mindre grad er noe hver enkelt bedrift stiller med i isolasjon fra andre. Dette bidrar til en standardisering av krav og normer som er viktig for kvaliteten på tvers av bedrifter (Høst, Skålholt mfl 2014).

Hva er et opplæringskontor?

Bedrifter som ønsker å bli lærebedrifter kan enten inngå en egen avtale med fylkeskommunen eller gjøre det gjennom et opplæringskontor. Formelt sett betraktes et opplæringskontor som en lærebedrift som er godkjent for å lære opp lærlinger. Oppgavene til opplæringskontorene er ikke nærmere beskrevet, og opplæringskontorene er i hovedsak direkte eller indirekte eid av bedriftene eller underlagt en bransjeforening.

Opplæringskontorene har vokst både i omfang og betydning de siste tjue årene, og i dag finnes det over 300 opplæringskontor. 80 prosent av lærebedriftene er i dag medlem i et opplæringskontor.

Vil en bedre formidlingsprosess gi alle søkere lærekontrakt?

Selve formidlingsprosessen berører veien fra Vg2 i skole til læretid i bedrift. Selv om fylkeskommunen har det formelle ansvaret, er det ofte flere aktører involvert. Mangel på definert ansvar, behovet for nettverk og kjennskap til bedriftenes behov kan gjøre formidlingsprosessen sårbar.

6. Fra elev til lærling og mulige hinder på veien

Overgang fra skole til læretid er også en overgang til arbeidslivet. En forklaring på at noen søkere står uten læreplass kan også handle om at de ikke er kvalifisert eller klare for den overgangen. Det kan både handle om skoleprestasjoner og fravær, eller om elevens modenhet og motivasjon for å bli lærling. Her ser vi nærmere på noen hindringer hos ungdommene som kan beskrive mulige årsaker til hvorfor noen ikke får læreplass.

Hva kjennetegner ungdommene som ikke får lærekontrakt?

I [Utdanningsspeilet 2018](#) har vi sett på hva som kjennetegner de som får læreplass sammenlignet med de som ikke får læreplass. Basert på statistikk over ungdomsrettssøkere og godkjente lærekontrakter i 2016 og 2017, så vi blant annet at:

- Ungdommer med svake karakterer og høyt fravær får i mindre grad lærekontrakt enn de med høyere karakterer og lavere fravær.
- Søkere med innvandrerbakgrunn får i mindre grad lærekontrakt enn øvrige søkere.
- Foreldres utdanningsbakgrunn har liten betydning så lenge den er over grunnskolenivå.

Karakterer, fravær, innvandrerbakgrunn og foreldrenes utdanningsnivå ser altså ut til å være faktorer som kan gjøre det vanskeligere eller enklere å få læreplass. Søkere med disse kjennetegnene møter kanskje særlig en utfordring når det er få tilgjengelige læreplasser eller stor konkurranse mellom søkerne. Det ble ikke undersøkt hvordan disse faktorene eventuelt påvirker hverandre, men vi vet at de ikke forklarer alle forskjeller i hvem som får læreplass.

Ungdommens valg av lærefag er også med på å påvirke sjansen for å få læreplass

Noen næringer har flere lærebedrifter enn andre ([udir.no/statistikk](#)). Innenfor noen fag og bransjer vil det derfor være vanskeligere å få læreplass, og kanskje særlig for elever med svakere utgangspunkt. Teknikk og industriell produksjon er et av utdanningsprogrammene der karakterer ser ut til å ha større betydning, enn i for eksempel design og håndverk ([Utdanningsdirektoratet 2018](#)). Det kan tenkes at når konkurransen mellom søkerne blir større, blir karakterer og fravær viktigere. Der det derimot er stor etterspørsel etter lærlinger, vil ikke alltid karakterer og fravær vektlegges like høyt (se f.eks. Høst m.fl. 2014, Olsen m.fl. 2014).

En utfordring kan også handle om at ungdommene mangler motivasjon og interesse, fordi de har valgt feil fag eller ikke kommet inn på det de helst ville ([Utdanningsspeilet 2018](#)). For bedrifter kan det oppleves mindre risikabelt å ta inn en lærling med dårlige karakterer enn en som viser liten interesse for faget. Bedrifter forteller at de ofte vektlegger interesse for faget og initiativ sterkt når de skal ansette lærlinger (Olsen m.fl. 2014).

Vi vet også at gutter og jenter i stor grad velger kjønnsstradisjonelt når de skal søke utdanning og yrke ([Meld. St. 7 \(2015-2016\)](#)). For eksempel var under 6 prosent av søkerne til læreplass i bygg- og anleggsteknikk og elektrofag våren 2018 jenter ([udir.no/statistikk](#)).

På [utdanning.no/likestilling](#) finner du en oversikt som viser prosentvis fordeling mellom mann og kvinne, for de vanligste yrkene i Norge.

Elevenes egeninnsats i søkeprosessen har betydning

Elevenes egen innsats for å oppnå lærekontrakt har også betydning for om de lykkes eller ikke. Det kan lønne seg å være tidlig ute med å formidle sine ønsker, gjøre seg til en attraktiv kandidat for bedriftene og selv oppsøke aktuelle bedrifter. En læreplass er en ansettelse, og selv om de får drahjelp fra fylkeskommunen, er det eleven selv som må overbevise bedriften om at hun eller han er riktig kandidat. Det varierer i hvilken grad skolen forbereder elevene på denne delen av søknadsprosessen. Noen skoler har mye fokus på søknadsskriving, læreplasskurs, nettverksbygging og møter med bedrifter og opplæringskontor.

Mange ulike historier om ungdom som strever med å få læreplass

Det er mange ulike historier om ungdom som ikke får læreplass, men de har likevel noen fellestrekk ([Utdanningsspeilet 2018](#)).

Om å være moden for arbeidslivet

Å skulle bli lærling er noe som mange elever ser frem til. For andre kan denne overgangen imidlertid være krevende. Det å skaffe seg læreplass kan kreve «guts». Som fremtidig lærling skal man ta kontakt med fremmede voksne, tørre å snakke positivt om seg selv i intervjuer og klare å omgås voksne på jobb. Bedriftene på sin side forventer at ungdommene har god arbeidsmoral og møter opp på jobb når de skal. For unge som ikke er klare, ikke har tilstrekkelig arbeidstakerkompetanse og modenhet eller som har andre utfordringer kan dette være en spesielt krevende overgang. For mange ungdommer kan det være små grep som skal til for å få læreplass og fungere som lærling. Andre ungdommer kan ha større og mer sammensatte utfordringer.

Noen trenger mer hjelp og personlig oppfølging

Ungdom som sliter med overgangen fra elev til lærling har behov for god tilrettelegging og oppfølging. En del søkere som står uten læreplass har kanskje behov for personlig oppfølging eller litt lenger tid i skolen. Det som kan vippe dem i riktig retning er å bli sett og få hjelp fra omgivelsene rundt.

Blant de som sliter med å få læreplass kan hjelp og støtte fra skolen eller andre tippe situasjonen deres i riktig retning. Suksesshistoriene om de som har fått læreplass til tross for individuelle utfordringer, handler ofte om enkeltpersoner som har vist interesse, brydd seg og strukket seg det lille ekstra for at de skal lykkes. I hovedsak kan dette handle om:

- Hjelp til å velge riktig
- Lengre tid i utplassering
- Hjelp til kommunikasjon mellom skole og bedrift
- Opplæring i arbeidstakerkompetanse
- Praksisopplæring i kjente omgivelser
- Oppfølging fra foreldre

Les mer om historiene om ungdommer som har strevd med å få læreplass i [Utdanningsspeilet](#).

Praksis i skolen som springbrett til læreplass

Praksiserfaring er et viktig virkemiddel for å få læreplass. Mange lærlinger skaffer seg læreplass gjennom praksisutplasseringer i faget yrkesfaglig fordypning (YFF) i løpet av Vg1 og Vg2, enten ved at eleven får læreplass i samme bedrift, eller indirekte ved at eleven får tilgang til et nettverk av aktuelle lærebedrifter.

Hva er yrkesfaglig fordypning (YFF)?

Formålet med faget yrkesfaglig fordypning er å gi elevene mulighet til å prøve ut ett eller flere aktuelle lærefag slik at de kan få et godt grunnlag for å velge lærefag. Forskning viser at utplasseringen i Vg1 og Vg2 gir elevene bedre grunnlag for valg av yrke, økt motivasjon og det framstår som en viktig arena for å skaffe læreplass (Nyen og Tønder 2012).

I samtalene med ungdommer som har søkt læreplass og apparatet rundt, blir det bekreftet at yrkesfaglig fordypning er sentralt for å få testet ut yrket og få vist seg fram for en potensiell lærebedrift. Men ikke alle ungdommer klarer å utnytte den muligheten praksisutplassering gir, og noen klarer heller ikke å skaffe seg utplassering i bedrift eller velger det bort ([Utdanningsspeilet 2018](#)). I tillegg er det store forskjeller i hvordan yrkesfaglig fordypning organiseres og innrettes på skolene. Der læreren er tett på, har fokus på formidling og tenker helhetlig om det fireårige løpet, vil elevene være bedre rustet i søkeprosessen (Erfaringssamling 2018). Med dette ser vi en utfordring ved at skoler forbereder elevene ulikt på overgangen til lære og i søkeprosessen. Variasjonene ligger ikke bare på skolenivå, men også på enkeltpersoner ungdommene møter i formidlingsprosessen.

Vil bedre kvalifisering gi alle søkere lærekontrakt?

Elevens kvalifikasjoner og modenhet er viktig både for å oppnå en lærekontrakt og for å fungere som lærling. Elevens kvalifikasjoner er likevel ikke alltid nok. Blant annet kreves det også at det finnes tilgjengelige og relevante læreplasser og at det opprettes kontakt mellom eleven og disse bedriftene.

7. Hvorfor tar noen bedrifter inn lærlinger og andre ikke?

Et åpenbart hinder for at flere søkere skal få læreplass, er at noen bedrifter velger å ikke bli lærebedrift og ikke rekruttere lærlinger.

Fakta om lærebedrifter

Totalt var det over 28 000 godkjente lærebedrifter i Norge i 2017-18. 20 300 av disse hadde hatt lærling det siste året (udir.no/statistikk). Det vil si at 1 av 4 godkjente lærebedrifter ikke har lærling. Riksrevisjonen har anslått at 90 000 flere bedrifter i Norge kunne tatt inn lærlinger (Riksrevisjonen 2016).

Motiver for å bli lærebedrift

For å forstå bedrifters motiver for å ta inn lærlinger, er det vanlig å skille mellom forhold knyttet til profitt på den ene siden, og samfunnsansvaret på den andre siden. Fafo (2016) bruker en slik tilnærming for å oppsummere motivene, men understreker samtidig at i praksis vil de ulike typene gli over i hverandre.

	Profitt – egoistisk	Samfunnsansvar – altruistisk
Rekruttering	Behov for fagutdannede/gratispassasjer	Ansvar for å utdanne nye fagarbeidere
Økonomi	Billig arbeidskraft	Bruker ressurser på opplæring
Pålegg	Tar inn lærlinger for å kunne legge inn tilbud på jobber som har en lærlingklausul	Tar ansvar for å utdanne nye fagarbeidere.
Omdømme	Virksomheten vil ha behov for faglært arbeidskraft, men legger til rette på en skikkelig måte	Bidra til kompetansebygging for andre og ivareta håndverkstradisjoner

De fleste bedrifter vil begrunne inntaket av lærlinger som en kombinasjon av motivene over, og det stemmer også godt overens med funn fra ulike spørreundersøkelser.

Bedrifter ønsker å rekruttere ny arbeidskraft

Flere kartlegginger av lærebedrifter viser at rekrutteringsbehovet styrer inntaket av lærlinger. NIFU (2012) viser til at over halvparten av lærebedriftene tilbyr lærlingene jobb i bedriften når læretiden er over. Riksrevisjonen (2016) finner også at bedrifter ikke ønsker å ta inn lærlinger de ikke planlegger å ansette etter læretiden. Mange av bedriftene som i dag har lærling føler også et ansvar for at fag vedlikeholdes og at de har ønske om å ta et ansvar for opplæringen.

Ulik kultur og tradisjon i bransjene

Det er forskjeller mellom bransjer i om de ser på lærlingordningen som en naturlig rekrutteringsmåte eller ikke. Innen bygg- og anlegg og samferdsel og industri får lærlinger oftest tilbud om jobb i bedriften når læretiden er over. Innen helse og hotell- og restaurant er det langt færre som får tilbudt jobb (Riksrevisjonen 2016). Vi vet også fra forskning på fagopplæring at tradisjoner og kulturer som ligger til de ulike lærefagene påvirker hvilken rolle faget har på arbeidsmarkedet og i arbeidsdelingen i bedriften. Det igjen påvirker tilgangen på læreplasser.

Hvorfor noen bedrifter ikke tar inn lærlinger

Det er i dag mange bedrifter som ikke er lærebedrifter selv om de har behov for fagarbeiderkompetanse. Undersøkelsene til Riksrevisjonen (2016) og NIFU (2012) viser at det finnes flere forklaringer på hvorfor en bedrift ikke har lærlinger.

- **Manglende sysselsettingsbehov:** Manglende sysselsettingsbehov er forklaring på hvorfor bedrifter ikke blir lærebedrifter. Private bedrifter konkurrerer i et marked og kan ha små marginer. Noen bedrifter er også spesielt utsatt for konjunkturer. Dette påvirker sysselsettingen generelt i bedriften og også inntaket av lærlinger.
- **Kjenner ikke til lærlingordningen:** Nesten halvparten av de private bedriftene svarer at de ikke har fått spørsmål om å ta inn lærling, og oppgir også det som en av årsakene til at de ikke har lærlinger.
- **Manglende tradisjon for lærlinger:** 45 prosent av bedriftene oppgir dette som årsak til at de ikke har lærlinger. Mange bedrifter sier at de ikke har egne ansatte med fagbrev, og at det derfor ikke er en naturlig rekrutteringsvei. En annen type kompetanse passer bedre til behovet i bedriften.
- **Ikke tilgang på «de riktige lærlingene»:** En stor andel av bedriftene oppgir at mangel på lærlinger av «tilstrekkelig kvalitet» er en forklaring på hvorfor de ikke har lærlinger. Noen bedrifter kan ha høye krav til elevenes karakterer, fravær og hvorvidt de opplever eleven som motivert eller moden nok for arbeidslivet. Det kan også være variasjoner mellom fag og bransjer på hvilke krav bedriftene stiller.
- **Bedriften har ikke nok tid:** En annen forklaring bedriftene oppgir er at de ikke kan sette av nok tid til lærlingen. Noen helt nyetablerte bedrifter er kanskje ikke «modne» nok i sin organisasjonsstruktur til å være en arena for opplæring, i tillegg til å drive produksjon.
- **Bedriften har ikke personell som kan ta ansvar for opplæringen:** Noen bedrifter peker på manglende personell som kan stå for opplæringen av lærlinger, som en barriere. Fylkeskommunene erfarer også at mange bedrifter tror de ikke har kapasitet til å ta inn en lærling, og vet ikke om de støtterressurser de kan få av både fylkeskommunen og opplæringskontor.

Vil flere lærebedrifter gi alle søkere lærekontrakt?

Flere lærebedrifter vil øke mulighetene for at flere søkere får læreplass. Et større utvalg av næringer, som tilbyr læreplass i de ulike fylkeskommunene, vil også kunne lette prosessen og få flere ut i lære. Samtidig er det avgjørende at søkerne har kompetansen som bedriftene etterspør og oppleves som kvalifiserte. Flere læreplasser vil ikke være til hjelp dersom bedriften ikke opplever søkeren som kvalifisert for deres bedrift.

8. Lærlingtilskuddets betydning for lære plasser

I Norge mottar bedrifter offentlige tilskudd som kompensasjon for at de påtar seg et opplæringsansvar og for at de bruker tid og ressurser på lærlinger. I sum fordeles de økonomiske kostnadene i fagopplæringen mellom stat og bedrift. Dersom bedriftene ikke opplever at det er økonomisk gunstig å ta inn lærlinger kan økonomi være et hinder for å få flere lære plasser.

Om lærlingtilskuddet

Lærlingtilskuddet ble innført under Reform 94, og ses i sammenheng med at vi har en 2+2-modell i fagopplæringen. I hovedmodellen er læretiden 2 år i bedrift, fordelt på 50 prosent opplæringstid og 50 prosent verdiskapingstid. Lærlingen er ansatt i bedriften og mottar lønn fra bedriften under hele læreperioden.

En godkjent lærekontrakt utløser enten basistilskudd I eller II, avhengig av om lærlingen har ungdomsrett eller ikke. Dersom kontrakten er tegnet i fag som det av historiske- eller samfunnsmessige grunner er viktig å bevare, utbetales det et ekstra tilskudd.

Basistilskudd I og II:

Tilskudd	Målgruppe	Sats i 2019
Basis I	Gis til bedrifter som gir lære plass til lærling eller lære kandidat som tar ett år med fulltidsopplæring og som har rett til videregående opplæring (ungdomsrett). Det gis også til bedrifter som gir lære plass til praksisbrevkandidater med ungdomsrett. Det toårige praksisbrevløpet regnes for to års fulltidsopplæring.	157 339 kroner Beløpet fordeles jevnt over hele læretiden i bedrift, dvs. også for verdiskapningsdelen. Praksisbrevkandidater får basistilskudd I for begge årene i bedrift.
Basis II	Gis til bedrifter som gir lære plass til lærlinger og praksisbrevkandidater som tidligere har oppfylt retten til videregående opplæring samt lærlinger og praksisbrevkandidater som er fylt 21 år og som har full opplæring i bedrift. Tilskuddet gis også til kandidater som har inngått kontrakt om fagbrev på jobb.	5 124 kroner pr. måned i hele læretiden i bedriften, totalt 61 486 kroner i året. Her gjøres det ikke forskjell på opplæringstid og verdiskapingstid.

I tillegg kan bedriftene søke på ulike tilskudd som fylkeskommunene forvalter, som f.eks. stimuleringsstilskudd til lærebedrifter. De kan også søke på tilskuddsordningen for [lærlinger, praksisbrevkandidater og lære kandidater med særskilte behov](#), som Utdanningsdirektoratet forvalter.

Lærlingtilskuddet økte fra 2014

Etter flere år hvor lærlingtilskuddet kun ble prisjustert, økte tilskuddet (basistilskudd I) med om lag 40 000 kroner i perioden 2014 til 2017. Korrigeret for prisutviklingen i samme periode tilsvarer dette en økning på omlag 22 600 kroner. Statistikk over antall nye lærekontrakter og antall lærebedrifter med lærling viser en økning på 15 prosent i samme periode som lærlingtilskuddet har økt.

Utgangspunktet for størrelsen på lærlingtilskuddet var at lærebedriftene skulle få kompensert kostnadene ved å gi opplæring. Beløpet skulle tilsvare fylkeskommunenes kostnader ved tilsvarende opplæring i skole (Nyen og Tønder 2014).

Hvem får lærlingtilskuddet og hva brukes det til?

Der lærebedriften er en enkeltstående lærebedrift utbetales hele lærlingtilskuddet til lærebedriften. Hvis lærebedriften er medlem av et opplæringskontor, blir hele tilskuddet utbetalt til dette kontoret. Hvordan tilskuddet skal fordeles mellom opplæringskontoret og lærebedriften er regulert i egne avtaler mellom kontorene og bedriftene. Opplæringskontorene beholder i gjennomsnitt 50 prosent av lærlingtilskuddet for den enkelte kontrakt og kontorene driftes hovedsakelig av lærlingtilskuddet (Proba 2016 og NIFU 2014).

Tilskuddet skal brukes til opplæring av lærlingen. Utover dette er ikke bruken av midlene nærmere regulert, verken i lov eller forskrift. Selv om tilskuddet er knyttet direkte til en lærekontrakt, fremgår det i flere undersøkelser at det er stor aksept for at en del av tilskuddet brukes på andre oppgaver enn opplæring og oppfølging av lærlingen. Opplæringskontorenes aktivitet omfatter ofte mer, blant annet å rekruttere nye bedrifter og lærlinger, veilede godkjente bedrifter, holde kurs for instruktører og rekruttere medlemmer til prøvenemder. Dette er oppgaver som potensielt ligger innenfor fylkeskommunenes ansvarsområder (Proba 2016 og NIFU 2014).

Økt tilskudd kan føre til flere læreplasser

De fleste bedrifter peker på økt lærlingtilskudd når de blir spurt om hvilke faktorer de mener kan bidra til flere læreplasser (NIFU 2012, Riksrevisjonen 2013 og 2016). Om lag 50 prosent av enkeltstående lærebedrifter i privat sektor mener at økt lærlingtilskudd sannsynligvis vil medvirke til et økt inntak av lærlinger, mens nærmere 60 prosent av opplæringskontorene med medlemsbedrifter i privat sektor mener det samme. Fylkeskommunene mener at lærlingtilskuddet har betydning for arbeidet med å skaffe flere læreplasser innen de fleste utdanningsprogram (Riksrevisjonen 2016 og Federici m.fl. 2017).

Andre faktorer enn økonomi har også stor betydning

På erfaringssamling med fylkeskommunene i 2018 ble det stilt spørsmål om en ytterligere økning av lærlingtilskuddet vil gi mange flere læreplasser. Selv om mange fremhevet tilskudd som et av flere viktige virkemidler, hadde flere fylkeskommuner liten tro på at en ytterligere økning i tilskuddet ville gi mange flere læreplasser. De begrunnet dette med at ytterst få bedrifter primært er opptatt av lærlingtilskuddet når de rekrutterer.

Det at bedriftene ikke primært er opptatt av lærlingtilskuddet når de rekrutterer, så vi også i forrige kapittel om bedriftenes motiver for å ta inn lærlinger. Manglende tradisjon for lærlinger er en langt viktigere forklaring på hvorfor bedriftene ikke har lærlinger, enn størrelsen på tilskuddet (NIFU 2012). Det er stor variasjon i hvor motivert den enkelte lærebedrift er for å beholde lærlingtilskuddet i lærebedriften. De er ikke nødvendigvis så

opptatt av økonomien så lenge de vet at de får ekstra bistand fra opplæringskontoret når de trenger det (Proba 2016).

Tilskuddet betyr mer for offentlige virksomheter og små bedrifter

Tilskuddet kan bety mer for offentlige virksomheter, siden lærlinger i offentlige virksomheter ikke bidrar til verdiskapning på samme måte som lærlinger i private virksomheter (Riksrevisjonen 2013). Det ser vi blant annet når rundt 90 prosent av kommunene sier at økt lærlingtilskudd kan bidra til at kommunene tar inn flere lærlinger. KS sier at utfordringer med stram kommuneøkonomi er en reell hindring, og mener at størrelsen på lærlingtilskuddet derfor er viktig for inntaket av lærlinger (Riksrevisjonen 2016).

Størrelsen på bedriften er også en faktor av betydning. Norge er et land som er dominert av små bedrifter. Små bedrifter er i mindre grad lærebedrifter (NIFU 2012) og opplever det sannsynligvis mer sårbart å inngå forpliktende lærekontrakter. NHO sier at det å være lærebedrift ikke må oppleves økonomisk ufordelaktig, og derfor er tilskudd spesielt viktig for de små bedriftene (Riksrevisjonen 2016). Også fylkeskommunene fremhever at tilskuddet betyr mer for de små bedriftene (erfaringsamling i 2018).

Det kan være lettere for store bedrifter å organisere opplæringen og søke om finansiell støtte. De har en annen kapasitet, for eksempel med egne avdelinger og ansatte som jobber med opplæringsformål. Vi vet at nettopp administrativ støtte er en viktig motivasjonsfaktor for hvorfor bedrifter knytter seg til et opplæringskontor.

Betydningen av lærlingtilskuddet kan variere mellom fag og bransjer

En antagelse er at det varierer mellom fag og bransjer hvor raskt en lærling kommer i ordinær produksjon, det vil si å kunne bidra til verdiskapningen i bedriften på lik linje som andre ansatte. Studier fra Sveits bekrefter dette (OECD 2018). Et eksempel de viser til er at gartnerlærlinger gir stor nytteverdi fra starten av, mens elektrikere trenger mye opplæring med dyrt utstyr før de blir produktive. Disse forskjellene kan ha betydning for hvor viktig den enkelte bedrift mener at tilskuddet er.

Kostnadene knyttet til å ha lærling kan også være ulik mellom bransjer. En del fagbrev krever for eksempel at lærlingen gjennomfører kurs og sertifiseringer utenfor lærebedriften, mens andre fagbrev i hovedsak krever opplæring på arbeidsplassen. Et annet eksempel er arbeidsplasser med skiftarbeid, hvor skifttillegget ikke dekkes av tilskuddet.

Tilskuddet for lærlinger med særskilte behov oppleves som viktig

En lærebedrift som gir opplæring til lærlinger, praksisbrevkandidater og lærekandidater med særskilte behov, [kan søke ekstra tilskudd fra Utdanningsdirektoratet](#). Målet er å bidra til at ungdommene skal få jobb i det ordinære arbeidslivet. De fleste bedriftene som har mottatt tilskudd etter denne ordningen rapporterer at ungdommen gjennomfører og at ungdommen har oppnådd en fagutdanning eller deler av en fagutdanning. Det tyder på at effekten av tilskuddsordningen er god.

Vil økt tilskudd gi alle søkere lærekontrakt?

I 2017 ble det utbetalt til sammen 2,8 mrd. kroner i lærlingtilskudd (Kunnskapsdepartementet 2018). Som tidligere nevnt viser vår statistikk at en ekstra økning i lærlingtilskuddet, over en periode på fire år, kun førte til en liten økning i antall nye kontrakter. Ut fra dette ser vi ingen entydig sammenheng mellom vekst i tilskudd og økning i antall nye kontrakter. Vi kan likevel ikke utelukke at tilskudd som økonomisk insentiv kan ha en betydning for inngåelse av nye kontrakter.

Studier på kost og nytte av lærlingordninger i Sveits og Tyskland (OECD 2017), viser at en relativt liten andel av arbeidsgivere vil øke antallet læreplasser basert på økonomiske insentiv alene. Bakgrunnen er blant annet at det er store forskjeller mellom bransjer på fordelingen av kostnader, og hvilke fordeler bedriftene opplever av å ha en lærling ansatt.

Tilskuddsordninger slik vi har i Norge vil alltid gi et effektivitetstap, siden tilskuddet også gis til bedrifter som uavhengig av denne økonomiske kompensasjonen ville tilbudt opplæring og tatt inn lærlinger (OECD 2017, 2018). En annen utfordring kan være at universelle tilskuddsordninger potensielt tiltrekker seg bedrifter som egentlig ikke er interessert i lærlingordningen og/eller å gi opplæring av høy kvalitet. De er mer interessert i tilskuddet i seg selv. I norsk kontekst bidrar lover og andre reguleringer, som sikrer kvalitet på opplæringen, til å motvirke at bedrifter utnytter ordningen på denne måten.

Det er vanskelig å isolere effekten av lærlingtilskuddet fra andre forhold som påvirker inntaket av lærlinger. Det å øke rekrutteringen av lærlinger, hovedsakelig ved hjelp av økonomiske insentiver, kan også tenkes å undergrave det normative fundamentet lærlingordningen er basert på – nemlig at det er et opplæringsfellesskap hvor bedriftene også motiveres av et samfunnsansvar, og et ansvar for å videreføre og videreutvikle en fagkompetanse.

Andre typer finansieringsordninger - eksempel med lærlingfond i Danmark

Mangel på læreplasser er en felles utfordring for flere land som har lærlingordning. Danmark er et land det er naturlig å sammenligne seg med ettersom de også har en lærlingordning, selv om de danske elevene i større grad enn i Norge veksler mellom å få opplæring i skole og i bedrift. Også i Danmark er støtteordninger til virksomheter som har lærlinger et av flere tiltak for å styrke lærlingordningen. I Danmark betaler både offentlige og private arbeidsgivere en kollektiv avgift til et fond som subsidierer lærlingordningen. Ordningen kalles [Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag, AUB](#). Bedriftene betaler inn til fondet uavhengig om de har lærlinger eller ikke. Størrelsen på innbetalingene er beregnet ut fra om bedriften utdanner flere eller færre lærlinger enn bransjegjennomsnittet. Dersom de oppfylder målene og samtidig utdanner flere enn de har gjort de siste årene, mottar bedriften en bonus fra fondet. En stor del av fondet går til å refundere helt eller delvis bedriftenes utgifter til lønn, når lærlingene har skoleopphold.

Forhold som ligger utenfor utdanningssystemet

I denne oversikten har vi sett på faktorer innenfor utdanningssystemet og hos søkeren, som kan ha betydning for om søkeren får tilbud om læreplass. Dette er forhold som Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og fylkeskommunene har gode muligheter til å påvirke. Men det kan også være andre strukturelle forhold som påvirker inntaket av lærlinger. Slike forhold kan eksempelvis være manglende samordning av offentlige virkemidler for søkere som har ekstra behov for oppfølging. I [Nasjonal strategi mot arbeidslivskriminalitet](#) trekkes også arbeidslivskriminalitet frem som en utfordring for å etablere læreplasser. I tillegg kan andre forhold i arbeidsmarkedet, som arbeidsinnvandring, utenlandske firmaer, bruken av vikarbyråer og nye bedriftsstrukturer, også ha betydning for antall læreplasser og andelen søkere som får tilbud om læreplass.

9. Hvorfor får ikke alle søkere læreplass?

I denne oversikten har vi sett på ulike forhold som har betydning for hvorvidt en søker får læreplass.

Dimensjonering av opplæringstilbud og formidlingsprosessen

Det som skjer i fylkeskommunene, knyttet til både dimensjonering av skoletilbudet og hvilken innsats de lokale aktørene legger i formidlingsprosessen, vil påvirke antall søkere som får læreplass. Det mest avgjørende er ikke hva som skjer i formidlingsprosessen det enkelte år, men i hvilken grad man i de ulike fylkene *over tid* har lyktes i å forplikte bedriftene i ulike bransjer til å ta inn lærlinger. Det innebærer også å klare å forplikte bedrifter til å ta inn lærlinger selv i nedgangstider (Høst m.fl. 2012).

Næringsstruktur og sysselsettingsnivå kan ikke forklare alle fylkesvise forskjeller

Vi har sett at det er forskjeller mellom fylkene i andel søkere som får lærekontrakt, og at det er store fylkesforskjeller innenfor utdanningsprogram og lærefag. Analysene basert på lærlingtetthet bekrefter at tallet på lærlinger kan være høyere eller lavere enn hva man burde forvente ut fra sysselsettingen i fylket. Hva er potensialet for flere læreplasser?

En måte å se det på, er at det eksisterer et visst antall læreplasser i bedriftene og at fylkeskommunens oppgave er å få besatt flest mulig av disse. Dette er i beste fall en forenkling av virkeligheten. Et tilbud om en læreplass er mer et resultat av en forhandlingsprosess mellom fylkeskommune, bedrift, søker og andre involverte, og læreplassen eksisterer ikke nødvendigvis før det er inngått en kontrakt. Næringsstruktur og sysselsettingsnivå kan derfor ikke forklare variasjonene mellom fylkene i andelen som får tilbud om læreplass.

Ledige læreplasser, men ikke «riktige» søkere

Flere fylkeskommuner påpeker at det finnes ledige læreplasser i en rekke fag hvert år, men at situasjonen er slik at det enten mangler søkere til disse læreplassene eller at bedriftene mener de som søker ikke er tilstrekkelig kvalifiserte (erfaringssamling med fylkeskommunene i 2018). Det finnes ingen nasjonal oversikt over hvor mange ledige læreplasser det er hvert år, men tidligere spørreundersøkelser bekrefter at det finnes en del ledige læreplasser (Riksrevisjonen 2016 og Utdanningsdirektoratet/spørring til Skole-Norge).

Søkerne er ikke kvalifiserte eller klare for overgangen til lære

Det er en sammenheng mellom søkerens karakterer og fravær, og andelen som får læreplass. Tidligere analyser tyder på at karakterer har en større betydning enn fravær for sjansene for å få læreplass, selv om bedrifter ofte sier at de er mer opptatt av mengde fravær ([Utdanningsdirektoratet 2018](#)). Vi ser også at betydning av fravær og karakterer varierer mellom utdanningsprogrammer. Teknisk og industriell produksjon er et av utdanningsprogrammene der karakterer ser ut til å ha størst betydning.

For få bedrifter tar inn lærlinger

Vi har også sett at det er langt flere bedrifter som kunne rekruttert lærlinger enn det som er tilfellet i dag. Inntaket av lærlinger varierer også med ulike bransjer. Det er flest lærebedrifter med lærling innen næringsområdene bygg- og anleggsvirksomhet, varehandel, bilverksteder og industri. Over 60 prosent av alle lærebedrifter med lærling finnes innenfor disse tre næringene. Prosentandelen varierer imidlertid mellom fylkene, fra 50 prosent i Oslo til 72 prosent i Vest-Agder. Ser vi på fordelingen av lærlinger mellom sektorer, har 73 prosent av

lærlingene kontrakt i privat sektor, 20 prosent i kommunal sektor og 6 prosent i statlig sektor (Udir.no/statistikk).

Det er usikkert hvilken betydning lærlingtilskuddet har

I denne oversikten har vi sett at det ikke er noen klare sammenhenger mellom økt lærlingtilskudd og andelen som får tilbud om læreplass. Det utelukker likevel ikke at tilskudd som økonomisk insentiv kan ha en viss betydning for inngåelse av nye kontrakter. Dette vet vi imidlertid ikke nok om.

10. Kildeliste

Forfattere/Utgivelse	År	Tittel	Utgiver
Aspøy, T.M. og Nyen, T.	2016	Bedre gjennomføring i videregående opplæring	FAFO
Markussen, E., Grøgaard, J. og H. Hjertland.	2018	Jeg vet ikke hva alternativet skulle være	NIFU
Høst, H.(red)	2015	Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen - sluttrapport	NIFU
Høst, H.(red)	2014	Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen Fokus på opplæring i bedrift	NIFU
Høst, H., Seland, I., Sjaastad, J. og A. Skålholt.	2014	Kan organisering av lærlingformidling forklare store ulikheter i resultat?	NIFU
Høst, H., Skålholt, A., R.B. Reiling og C. Gjerustad.	2014	Opplæringskontorene i fag- og yrkesopplæringen – avgjørende bindeledd eller institusjon utenfor kontroll?	NIFU
Høst, H., Skålholt, A. og T. Nyen	2012	Om potensialet for å få bedriftene til å ta inn flere lærlinger	NIFU
NOU 2019:3	2019	Nye sjanser – bedre læring	Stoltenberg-utvalget
NOU 2018:15	2018	Kvalifisert, forberedt og motivert	Liedutvalget
Riksrevisjonen Dok. 3:12 (2015-2016)	2016	Riksrevisjonens undersøkning av styresmaktene sitt arbeid for å auke talet på lære plassar	Riksrevisjonen
Riksrevisjonen Dok. 3:9 (2015-2016)	2015	Riksrevisjonens undersøkelse av oppfølging av ungdom utenfor opplæring og arbeid	Riksrevisjonen
Riksrevisjonen Dok. 3:6 (2012-2013)	2013	Riksrevisjonens undersøkelse av fagopplæring i bedrift	Riksrevisjonen
OECD	2018	Investing in Youth NORWAY	OECD
OECD	2017	Incentives for apprenticeship	OECD
OECD	2017	Striking the right balance: costs and benefits of apprenticeships	OECD
Olsen, O. J., K. Reegård, I. Seland og A. Skålholt	2014	På sporet av kvaliteter i lærlingenes læringsmiljø og overgang mellom skole og læretid». I Høst, H. (red.). Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen. Rapport 3 Fokus på opplæringen i bedrift.	NIFU
Proba Samfunnsanalyse	2016	Opplæringskontorenes rolle og finansiering	Proba
Utdanningsdirektoratet	2014	Statistikknotat 4/2014: Hva gjør de som ikke fikk lære plass?	Utdanningsdirektoratet
Utdanningsspeilet	2018	Utdanningsspeilet 2018. Del 2: Hvilke faktorer påvirker om ungdommer får lære plass?	Utdanningsdirektoratet
Utdanningsdirektoratet	2018	Statistikknotat 2/2018: Hvordan påvirker karakterer og fravær muligheten til å få lære plass?	Utdanningsdirektoratet
Utdanningsdirektoratet	2011	Svar på oppdragsbrev 39-10: Utredning av rett til lære plass og inntil fireårig opplæring/forsterket alternativt løp i Vg3	Utdanningsdirektoratet
Waage, E, Vaagland, k., Larsen, E. og R. Federici	2018	Spørsmål til skole – Norge	NIFU